

De Te Fabula Narratur
Kommunista Kiadó

**William Morris: EGY KIRÁLY
LECKÉJE**

OSZTÁLYHARCOS MESE RÉKA MANÓNAK

„Manónak ,gyerekeinknek, testvéreinknek, elvtársainknak, a mindenkori forradalmi és kommunista mozgalomnak, a munkásosztály korosztályainak az osztályöntudatosulás reményében”

Tartalom:

William Morris:
Egy király leckéje

De Te Fabula Narratur:
„A dolgok mögötti mély”

William Morrisről meséje nyomán

Mesénk szemszögéből – fontosabb tájékozási pontok

William Morris

EGY KIRÁLY LECKÉJE

Mesélik Corvin Mátyásról, Magyarország királyáról, korának és népének Nagy Alfrédjáról, hogy füléhez jutott egyszer (csak egyszer?), hogy némelyik (csak némelyik?) parasztja agyon van hajszolva, és gyöngén van táplálva. A király tanácsért küldött, és meghívta néhány gazdag város polgármesterét és némely földesurát is jogtanácsosával, s megérdeklődte tőlük, mi igaz mindebből; ezek meg mind másképpen, de ugyanazt a mesét mondták föl, hogy a fiatal parasztok jól megtermettek, alkalmasak a munkára, és van elégük is ahhoz képest, hogy parasztok, van harapni- és innivalójuk; és ha nem dolgoznának olyan keményen, ahogy, nekik épp oly rossz lenne, mint uraiknak; mert minél többje van a parasztnak, annál többre vágyik; és ha megtudja már a jómódot, tudja azt is, mi az, ha nincs része benne, ahogy az őszüeleinkkel is megtörtént Isten kertjében (a Paradicsomban). A király ült és csak keveset szólt, amíg ők beszéltek, de gyanakodott rájuk, hogy hazudoznak neki. A tanács véget ért nem végezve semmit; a király azonban szívére vette az ügyet, mert bár király, de azért igazságos ember volt, lévén amellettt derekabb ember is, mint azok közül legtöbben, még azokban a régi feudális időkben is. Így hát két-három napon belül, így szól a mese, összehívta azokat a földesurakat és tanácsosokat, akiket a legrátermettebbeknek vélt és kérte őket, nyergeljenek egy sétalovaglásra; amikor pedig készen álltak, ő és azok kivonultak szárazon-vízen keresztül, az akkori idők divatja szerinti fényes díszöltözetükben. Így ügettek addig, míg oda nem értek a paraszti nép egy kis falujába, és azon át a szőlőbe, ahol az emberek a folyó felől fölfelé húzódó napsütötte déli lejtőkön dolgoztak; történetem nem szól arról, hogy ez a Tisza vagy a Duna vagy melyik folyó volt. Nos én úgy vélem, késő tavasz vagy kora nyár volt, és a szőlőtőkék éppen csak mutogatni kezdték kacsákat; a szüret ugyanis későn van arrafelé, és a szőlőfürtöket nem gyűjtik be addig, míg az első dér nem érte őket, mi által a belőlük készült bor erősebb és édesebb. Ott voltak hát a parasztok, férfiak és nők, fiúk és fiatal lányok, dolgozva és hajuldozva, egyesek a szőlősorok közt

kapálgatva, mások puttyban cipelve föl a földet a meredek hegyoldalba, egyikük így, másikkuk úgy dolgozva meg a gyümölcsért, amelyet ők sohasem fognak megenni, és a borért, amelyet ők sohasem fognak meginni. Feléjük fordult a király, és leszállt lováról és elindult fölfelé kapaszkodva a szőlő közepén, a főurak pedig ugyanígy követték őt, latolgatva magukban, mi lesz ebből; Ő pedig a mögötte haladó elsőhöz odafordult, és mosolyogva mondta neki: "Nos urak, ez egy újfajta játék, amit ma játszunk és új tanulságot fogunk belőle levonni." Az urak pedig mosolyogtak, de kissé savanyú ábrázattal.

A parasztok félelme azonban ezektől a jóképű és fényes uraktól nagy volt. Az a gyanúm, nem ismerték a királyt, hiszen nem valószínű, hogy közülük akárcsak egy is színe elé került; csak annyit tudtak róla, hogy ő a Nép Atyja, a hatalmas hadvezér, aki a törököt visszafogja kis falujuk földülésától. Ámbár az való igaz, nem nagy különbség volt bármelyikük számára is, hogy török-e vagy magyar a földesuruk, hiszen akár az egyik, akár a másik gazdának tartoztak megadni az évi robotnapot, és nehezen teremtették elő a mindennapravalót azokon a napokon, amikor saját maguknak és feleségüknek és gyerekeiknek dolgoztak.

Hát persze, nem valószínű, hogy ismerték volna a királyt, de azok között a gazdag urak között meglátták és fölismerték saját urukat, őrle pedig alaposan rettegetek. De nem segített volna rajtuk az sem, ha elmenekültek volna azok elől az erős emberek és erős lovak elől - ők, akik napkelte óta dolgoztak, most pedig már alig hiányzott egy óra a délidőből: amellet, a királlyal és a főurakkal íjászok testőrgárdája járt, akiket a szőlő másik oldalán hagytak, ezek éles szemű hegyvidéki olaszok voltak, pontos céllövők. Így szegény nép nem menekült el, hanem úgy tett, mintha semmi köze nem lenne az egészhez, munkáját tovább folytatta. Mert valójában mindegyikük így okoskodott magában: "Ha éppen én volnék az egyetlen, akit nem ölnének meg, holnap megint kenyérré lesz szükségem, ha nem dolgozom a legkeményebben máma; és az is lehetséges, hogy én leszek a munkavezető, ha közülünk valakit lenyiszálnak és én túlélem."

A király közéjük jött és így szólt hozzájuk: "Jó emberek, ki a vezető köztetek?"

Egy tagbaszakadt, barnára égett, idősödő, öszülő ember megszólalt: "Én vagyok a vezető, uram".

"Add csak ide a kapádat", mondta a király, "mert most én magam veszem át az irányítást, mert ezek az urak új játékra vágynak és örülnek, ha alattam dolgozhatnak a szőlőben. De maradj csak az oldalamon és igazíts ki, ha nem jól irányítom őket: a többiek közületek meg menjenek szórakozni."

A paraszt nem tudta, mit gondoljon, csak hagyta a királyt kinyújtott karral állni, miközben kérdőn nézett földesuraságára, az ő bárójára, aki dühösen unszolta fejével, mint aki azt mondja: "Csináld, te kutya!"

Akkor a paraszt átengedte kapáját a király kezébe; a király meg nekiesett és főurait is nekiparancsolta a szőlőmunkának, mindegyiküknek kijelölve a maga részét a dologból; a paraszt meg hol igent, hol nemet mondott a király irányítására. Nahát látni kellett volna Nektek, ahogy a bársony zekék és a finom flamand posztómenték levágódtak a poros földre, ahogy a főurak és lovagok nekiszínészkedtek a munkának.

Hát csak nekifogtak; a legtöbbjüknek jó szórakozásnak látszott a szőlőművelést játszani. De volt egy, aki mikor vörös kabátja lekerült róla, ragyogó perzsa arany és selyemruhában állt ott, olyanban amilyent ma már nem is gyártanak, értéke brémai rőfjével megvolt száz forint is. Neki a király mosolyra nem ránduló arccal azt a föladatot osztotta ki, hogy a legnagyobb és a legpiszkosabb trágyás puttonnyal, ami ott csak akadt, járjon a hegyről föl-le;

ekkor a selymes főúr olyan fintort vágott, hogy gyönyörűség volt nézni, és valamennyi főúr nevetett rajta; ahogy megfordult, azt mondta, de úgy, hogy senki se hallja: "Azért szolgálom a kurva unokáját, hogy trágyát hordasson velem?" Mert tudnotok kell, hogy a király apja, Hunyadi János, a világ egyik legnagyobb hadvezére, a törökök kalapácsa, nem törvényes házasságon belül született, bár egy király fia volt.

Nos, egy ideig derekasan hajtották a munkát és harsogott a kacagás, amikor a kapák a földbe merültek, és kő csikorgott, porfelhő szállt fel, a brokátos trágyahordó föl-le járt, átkozódva és dühöngve az Atyaistenre és az ördögre. Az egyik meg így szólt a másikhoz: "Figyeljétek, mennyivel különb a nemes vére a paraszténál, még amikor a paraszt munkáját végzi is; ezek a lusta naplopók egy vágást se tesznek, amíg mi hármat." A király azonban, aki nem dolgozott rosszabbul, mint bármelyikük, egyáltalán nem nevetgélt; a szegény nép meg közben álldigált, nem merte egy árva szót sem szólani egymáshoz; mert még mindig szörnyen félték, most ugyan nem attól, hogy ott rögvést lemészárolják őket, hanem szívük mélyén ilyeneken töprengtek: "Ezek a nagy és hatalmas urak és lovagok azért jöttek, mennyit dolgozhat egy ember anélkül, hogy belehalna; ha még pár nap ráadást kapunk most évi robotunkhoz, akkor menthetetlenül elveszünk." És szívük sötéten elborult.

Így folyt a munka; a nap pedig magasabbra emelkedett az égen; dél lett, és el is múlt. Ekkor pedig már nem folyt nevetgélés azok között a dolgozó urak között, a kapa és a csákány vágása jóval lassabb lett, miközben a trágyahordó leült a dombtetőn és lebámult a folyóra; a király azonban kitartóan tovább dolgozott, úgy, hogy a többi urak is a szégyen elkerülése végett, vele tartottak. Mígnem a királyhoz legközelebb álló ember nagy csattanással odavágta a kapáját, és jól elkáromkodta magát. Ez egy erős, feketeszakállas férfi volt, élete virágjában, a híres Fekete Sereg egy vitéz kapitánya, aki a törököt oly gyakran megfutamította. A király meg így szólt hozzá: "Na mi a baj, kapitány?"

"Uram" - válaszolt ő - "kérdzd meg a vezetőtől, mi fáj nekünk?"

"Jó ember" - kérdi a király - "mi fáj ezeknek az erős lovagoknak? Nem jól dirigálok őket?" "Dehogy uram, csak nincsenek a munkához szokva" - mondja - "mert belefáradtak; de nem csoda, mert ez komoly játék volt, ők pedig nemesi vérből valók."

"Hát így van ez, uraim" - mondta a király - "hogymindnyájan elfáradtatok."

Akkor a többiek feküket lógatták, és nem szóltak semmit, kivéve azt a hadviselt kapitányt; ő pedig őszinte és nem hazug ember lévén, így szólt: "Királyom, látom már mit akartál Te ezzel; idehoztál minket, hogy a Te Plátódból taníts nekünk egy leckét; és hogy egyenesen megmondjam, hogy ne kelljen tovább gürcölnöm, és ebédelni mehessek, magam is hirdetni fogom tanításodat! Ha Te vagy a próféta, én apostolod leszek. Akarod, hogy ettől a dolgozó paraszttól egy-két dolgot megkérdezzek?"

"Akarom", mondta a király. És akkor arcára szállt a gondolat felhője.

Akkor a kapitány a paraszt elé toppant, nagy képet öltött és így szólt hozzá: "Jó ember, mióta dolgozunk mi itten?"

"Két órája vagy így valahogy, ha a nap állása után ítélek" - mondta az.

"És a ti munkátok hányad részét végeztük mi el ezalatt?" - kérdezte a kapitány és hunyorgott a szemével.

"Uram" - mondta a paraszt, kissé maga is elkomolyodva - "ne dühödjön fel szavamon. Az első fél órában háromnegyedóra valóra végeztek a mi munkánkból, a következő fél órában harmincpercnyi munkát és a harmadik félórával tizenöt percet, a negyedik félórában azonban csak két percnyit". A mosoly most eltűnt arcáról, de egy sugár jelent meg szemében, amikor így szólt: "Most pedig azt gondolom, a ti napi munkátok be van végezve és el fogtok menni ebédelni; alaposan beeszték és jót isztok rá; mi meg egy falat árpakenyeret fogunk enni, aztán megint dolgozunk, amíg a nap leszáll és a hold árnyakat kezd vetni. Nos, nem tudom Rólatok, hol és hogyan fogtok aludni, és milyen fehér testet fogtok tartani karjaitokban, míg éjszaka van és a csillagok ragyognak; mi azonban már megint itt leszünk, amikor a csillagok még fenn ragyognak; és fontoljátok csak meg, miért. Nem tudom holnapra miféle új társasjátékot és szórakozást találtok ki, míg hazafelé lovagoltok; de amikor ide visszajövünk, a mi számunkra minden ugyanaz lesz, mintha nem is lett volna tegnap, és nem is történt volna semmi, és a mai nap munkája annyi lesz, mintha meg sem történt volna; mert nekünk semmi nyereségünk sem lesz belőle, és a holnap munkája egyszer megint ugyanaz lesz és ez így megy és megy, amíg nekünk már nem lesz holnapunk. Azért ha azon töritek a fejeteket, hogy valami új adót vagy robotot rakjatok ránk, fontoljátok meg kétszer, mert megtörténhet, hogy már nem tudjuk elviselni. Azt pedig a legkisebb félelem nélkül megmondom, mert gyanítom, hogy ez az ember itt mögöttem fekete bársonyzekéjében és aranylánccal a nyakában maga a király, és nem gondolom, hogy karjával engem le fog nyiszálni, hiszen még oly sok török áll előtte és roppant kardja előtt".

Akkor a kapitány megkérdezte: "Agyonvágjam ezt az embert, ó királyom, vagy a Te tanításodat mondta ő el helyetted?"

"Ne vágd agyon, mert ő bizony azt mondta el", mondta a király. "Figyeljete a parasztember beszédére, uraink és tanácsosaink! mert ha más mondta is el a mi gondolatainkat, újabb gondolatok születnek azokból és most egy más leckét kellene Nektek mondanom, de most megtartóztatom magam ettől. Gyerünk le inni, hadd együnk már."

Így hát elvonultak a király nemesei és letelepedtek a folyó partján a rezgő nyárfák alatt, eddegéltek, iddogáltak, fölvidultak. A király pedig kérte őket, vigyék föl a maradék húst a szőlőmunkásoknak, adjanak nekik a borból is, a munkavezetőnek hozzá egy nagyobb darab aranyat, minden egyes embernek pedig három ezüstpénzt. Amikor azonban a szegény nép mindezt a markában érezte, olyan volt ez számára, mintha a mennyek országa szállt volna a földre.

Hűvös alkonyattal hazafelé lovagolt a király főuraival. A király magába merült és csendes volt; végül is a kapitány, aki az oldalán lovagolt, így szólt hozzá: "Ó királyom, mondd el most nekem most a leckédet!"

"Azt hiszem, tudod te már azt", mondta a király; "máskülönben nem szóltál volna olyan bölcsen a paraszthoz; de mondd meg nekem, mi is a te mesterséged és ezeké itt mind, amiből ti éltek, ahogy a fazekas a fazékcsinálásból él és így tovább?"

A kapitány így válaszolt: "Ahogy a fazekas abból él, hogy fazekat csinál, mi abból, hogy kifosztjuk a szegényembert".

A király megint megszólalt: "És mi az én mesterségem?"

Az pedig így szólt: "A Te mesterséged, hogy az igazi tolvajoknak a királya vagy, de nem vagy rosszabb a többinél."

A király fölnevetett.

"Jól jegyezd meg" – mondta - "és akkor elmondom, mire gondoltam, amíg a parasztember beszélt. Paraszt, gondoltam, ha én Te lennék vagy olyasvalaki, mint Te, akkor kardot vagy lándzsát kapnék kezembe vagy akárcsak egy karót, és szólnék a többieknek, hogy tegyék ugyanazt és elindulnánk; és minthogy oly sokan lennénk és nem vesztenénk semmit, csak egy nyomorúságos életet, hadba szállnánk és győznénk, és véget vetnénk a királyok és főurak mesterségének, és

egyetlen mesterség maradna a világon, gondolkozni és dolgozni a saját javunkra, és éppen ezért vidáman élnénk."

A kapitány így szólt: "Szóval ez a Te tanításod. Ki fogja ezt követni, ha Te ezt prédikálsz."

A király pedig így válaszolt: "Azok, akik az örült királyt majd megfogják és a királyok örültek-házába zárják, épp azért óvakodom attól, hogy ezt kipróbáljam. De ezt az igazságot hirdetni muszáj."

"És senki nem fog törődni vele, szólt a kapitány, kivéve azokat, akik lefejezik és fölakasztják azokat, akik az új dolgokat hirdetik, amelyek a világok javára válnának. A mi mesterségünk biztos még sok-sok nemzedéken át."

Így érkeztek a király palotájához, ettek-ittak, álomba merültek, a világ pedig haladt a maga útján.

De Te Fabula Narratur:

„A dolgok mögötti mély”

Réti Bénivel ültünk a tűz körül kipirultan, amint esteledett, sűrű erdő, s a nyugodt víz ködpáráitól lehelve komotósan leszállt közénk az éj. Manócska picit körtemuzsikált, majd egy álombeli tündér párnájára hajtotta apró fejcskáját. Jámbor csiga barátunkra kérdően tekintett, mint akitől vár valamit. Réti Béni mintha vette volna „eme titkos jelet”, nekidurálta magát, és belekezdett mondandójába:

Királyok, pápák, rendek, földesurak, nemesek, lovagok, egyházak és papjaik, illetve lassanként az új trónbitorló burzsoázia... régi és új hatalmasok által megtestesített társadalmi piramis érintetlen – változatlan. Vannak „nagy emberek” és uralkodó osztályaik, és vannak „kisemberek” a legkiszákmányoltabbal, a paraszti jobbággal, a középkori társadalmi hierarchia alján. Vannak uralkodók, parancsolók és vannak engedelmeskedők, azaz „a dolgok örök rendje” változatlan. Van a földi és égi hatalom helytartója, a király, és az egyház, amely egymással is rivalizál. Az egymást kiegészítő, de egymással rivalizáló - konkuráló egész hatalmi rendszer az a középkor feudális rendszer, amelyben a társadalmi hierarchia szerint szolgálnak igazságot. A király esetünkben az „igazságos Hunyadi Mátyás” felette áll nemesnek, hercegnek és földesurnak. A király mindenható földi és égi igazság képviselője. A paraszti jobbágy számára „az ő ura a király: Isten akaratának és oltalmának megtestesülése, amit ők az alattvalóik elismertek, sőt el is várták, hogy a király oltalmazza őket. Ezt a feudális viszonyrendszert dolgozta fel meséjében barátunk, elvtársunk, William Morris.

Réti Béni egy kis időre megállt, de rögvest nekiveselkedve ekképpen folytatta mondandóját:

„Éltében mind az ország reá vala Mátyás királyra, hogy igen kövély, nagyravágyó, hertelen haragú és felett igen telhetetlen vóna. Megnyúzná és megönné az országot a sok vámokkal és a nagy rovásokkal, mert négyszer rója

vala minden esztendőben az országot, etc. De mihelyt meghala, minden ember ottan dicsérni kezdte ötét, mert mindjárt kezdte bomlani a békesség az országba. Ottan megelevenülnének a törökök is, és az ország egyik nyavallyából a másikba esék. Akkoron kezdé minden ember megesmerni micsoda jeles fejedelem vólt volna az a Mátyás király, és akkoron kezdenének mind az emberek mondani: De csak élne Mátyás király, bátor minden esztendőben hétszer róná meg az országot ,etc.” - jegyezte fel a krónikás, Heltai Gáspár, mert ki más is lenne a mi krónikásunk, aki idejekorán elkezdte pedzegetni azt a kérdést, aminek legendáriumát a” nép” és az udvari történészek többnyire hamisan kialakítottak Mátyás halála után.

Vajon miért alakult ki a jó uralkodó képe az elnyomottak tudatában? Csapjál fel egy népmesét, csapjál fel tízet, akár húszat Korvin Mátyásról és azt fogod látni: bölcs, igazságos és jóságos! A 16. századi Gyöngyösi –kódex, az 1523- ban megjelent Opusculum ad regni Hungariae probagandaverse, az 1599-ben egy kálvinista prédikátor Krakkóban megjelent Világtörténetében ect.. egyaránt a dicséret „ódáit” zengik Matthias Rexről!

Mátyás személyében olyan hőst láttak, aki okosságával, igazságérzetével, a kizsákmányoltak megsegítésével fokozatosan vált mitikus hőssé a közhiedelemben, akivel könnyen tudtak a tömegek azonosulni. De hoc satis! Tekintsünk eme időszakra. a fekete holló korszakára és a rákövetkező időszakot vegyük szemügyre közelebbről - csapta össze képzeletbeli tenyerét Réti Béni, és így folytatta elbeszélését: „A 15. századi Magyarország - a feudális nagybirtok országa. A 60 leggazdagabb nagybirtokos, a bárók 1440 körül, hozzávetőleges számítás szerint az összes helységek kereken 40 százalékát tartották tulajdonukba. De a feudális tulajdonban levő föld túlnyomó részét a parasztok tartották birtokukban, használatukban. A parasztok évente 2-3 hold megművelésére, vagy 2-3 nap szántó-vető robotra (ingyen munkára) voltak kötelezve. A robotkötelezettség a gyakorlatban ennél többet jelentett ugyan, mert az urasági földön a megművelés további munkálatai is rendszerint a jobbágyokat terhelték, és ezenkívül a munkajáradék egyéb fajtái (utak, hidak karbantartása, bor-és faszállítás stb.) is szokásban voltak. A 15. század második felében korántsem az egész jobbágyságot terhelték különböző robotfajták, hanem csak kisebb részét. Így pl. a Pozsony megyei semptei uradalom urbáriuma (1480 körül járunk) 5 mezőváros és 16 falu csupán kettőnél írt elő szántási és kaszálási munkát, egy másik leírás szerint 1492 körül a helységek csak 18 százalékánál. Mint ezekből az adatokból kitűnik a földesúri járadékok sorában a munkajáradék általában igencsak korlátolt vala Mátyás idején. A földjáradék másik természetes formája a terményjáradék (élelmiszer, ajándékok, gabona és borszolgáltatások, a földesuraknak nyújtott beszolgáltatások) sokkal nagyobb jelentőséggel bírtak. Mikor Réti Béni befejezte eme mondatát, azonmód belekezdett volna egy elbeszélésébe, miként is itatott le három adószedőt, s csalta őket a láphoz, amelyben aztán elsüllyedtek, de leintettük, és arra kértük, folytassa inkább előadását.

- Jól van - jól van, de olyan jólesik emlékezni azokra a kópéságokra -mondta majd visszatért elbeszélésének főútvonalához:

„A feudális földjáradék harmadik formája a pénzjáradék, amelyet évi 2-5 részletben hajtottak be. A paraszti pénzszolgáltatások jelentőségének növekedése a paraszti árutermelés viszonylag fejlett fokára vall, a paraszt csak a városi piacra termelés révén rendelkezhetett pénzzel, másfelől a természetes járadékok háttérbe szorulása úri keresletet is teremtett az agrárcikkpiacon, a főúri udvarok, egyházi udvartartások szükségleteinek ellátására. Ami ezután ugyancsak a paraszti árutermelésnek bővülését mozdította elő.” Manó e mondatra már elaludt, apja betakarta bársonyos pokróccal, majd a háta mögötti jeges vizes vödörbe nyúlt újabb sörös flaskaért. Béni eközben maga is belebelekóstolt az ízletes mézsörbe. A 15. század derekától - ott voltam, láttam - fűzte hozzá Réti Béni – a szabad királyi városok feltörekvő kereskedői mellett nemcsak olyan királyi mezővárosok lakói, mint Szeged, Gyula, vagy Miskolc tárnak élénk, „megélhetés céljából árucikkekkel utazókként”, illetve „mindennemű portékájuk után” általános vagy helyi vámmentességben részesítették, hanem a falvak és kisebb mezővárosok jobbágysai is, akik a birodalom területeit bejárva, agrárterményeikkel -kereskedni, vásárolni jártak. Ezekben az időkben a jobbágyok szabad költözködési joggal bírtak, ha teret is nyert ugyan a kisebb nemesség részéről ennek korlátozása. Bár ez az úgynevezett szabad költözés 1514-ig volt csak életképes, amikor is a nemes urak közigazgatási törvényeket a szolgabíróra a szabad költözés jogának érvényesítőjére bízták, aki a nemesség ítéletvégrehajtója vala. A parasztság viszonylag szilárdan használta, birtokolta telkét-földjét, azt koporsóba kerüléséig megtarthatta, átörökíthette, bár ezt a földesúr általában nem nézte jó szemmel, és gyakran fellépett ellene. Az agrárfejlődés sok tekintetben a nyugat-európai tendenciát követte, annál is inkább, mert Mátyás belpolitikája - a központi hatalom megerősítésére és a városok adózóképeségének előmozdítására irányult, és kedvezett az áru-pénzviszonyok és paraszti árutermelés elterjedésének. Mátyás halála után a földesuraknak nagyobb lehetőség nyílt arra, hogy az árutermelés hasznát mindinkább magukhoz ragadják. Megváltoztatták a centralizált járadék elosztását a királyi kincstár rovására. Jobbágyaik rovásra magánföldesúri járadékaik gyarapítására törekedtek, amit egyrészt a paraszti pénzszolgáltatások emelésével és a belső földesúri vámhelyek szaporodásával értek el. Átírták, kiigazították a törvényeket, maguk képeire formálták, így jogilag is alátámasztották növekedő, kiterjedő hatalmukat. Réti Béni immáron félig meddig hangosan mondta. majdnemhogy indulatosan adta elő mondandóját.

Manócska mindeközben aludt, s álmot látott:

Álmában megjelent egy vándor, aki a király és a hatalmasok ellen prédikált, mezőkön, falun és vásárokon, városokban, napszitta országutakon, templomok előtt, ahol akasztottak virultak a kegyetlenül erős napsütésben és téli jégverésben. Vándor gyakorta egy dalt énekelt búsan, nagy átéléssel:

*Honában e világnak
bálványokat imádnak.
s lelki jószágot, hányat
áruba bocsátanak,
orv az őrs, s a hódítók
ragadozó farkasok, hercegek és királyok
mind törvényt-gyalázók, e rozzant épületben
őrjöng a nép veszetten,
de gyors a szél, ha serken
elfúvatnak kegyetlen.*

Manócska felriadt. Tán az álombéli dal szele rázta fel. Elillant az énekelt dallam, helyét újra Réti Béni hangja vette át. Manócska odafigyelt barátja előadására, a fenteiket fülelhette: A régi törvények felújítása új apokalipszist hozott a jobbágyoknak, a mezővárosok és falusi jobbágyokat szántó és szőlőművelésük után jelentős terményszolgáltatásra kötelezték, kilenced (terményben nyújtott beszolgáltatás) vagy rögzített mennyiségű adó beadására. A bérelt földekre is kiterjesztették mindezt. Miből fogunk élni? - kérdezték önmaguktól a jobbágyok és lassan egymástól is.

A 15. század vége felé a földesurak osztálya, is elkezdett bekapcsolódni a mezőgazdasági termények kereskedésébe. 1482-ben Mátyás, Kassa város panaszára utasította Zápolyai Imre szepesi grófot, vizsgálja meg azt a panaszt, mely szerint „számos nemes és földbirtokos a kassai polgárok kiváltságai és szabadalmi ellenére, falvaikban és birtokainkon árulerakó helyeket rendeztek be, s a helyekre sok bort gyűjtenek össze, és aztán áruba bocsátják azt az említettek sérelemre és kárára”. E földesurak részéről a terményjáradék újbóli előírásában közrejátszhatott az a szándék, hogy ily módon piacra vihető borhoz, gabonához jussanak. A 15-16. század fordulóján Európa szerte átalakulás történt. A gabonaárak emelkedni kezdtek, nyomukban a többi élelmiszerré is, az iparcikkek árai viszont egyre inkább elmaradtak azokétól. A mezőgazdasági terményárak emelkedésére a földesurak úgy reagáltak, hogy a terményszolgáltatások pénzbeni váltságösszegét emelhatték, és az emelkedő árú gabonát és bort jobbágyaiktól kisajátították. A terményjáradék fokozása egyrészt csökkentette a jobbágycsalád által áruba bocsátható terménymennyiségét, korlátozta a parasztgazdaság piaci lehetőségeit, és pedig nemcsak akkor, ha a földesúr konkurensként bekapcsolódott az agrárcikkek kereskedelmébe, és a parasztoktól el- kisajátított terményeket áruba bocsátotta, hanem akkor is, ha ezeket a maga udvara, háznépe fogyasztotta el. Ez esetben ugyanis szűkült a parasztok által piacra vitt élelmiszerek utáni kereslet, amely pedig a paraszti áruterelés fontos része volt. Kis idővel elkövetkezett a jobbágyok, nincstelenek, kiszípolozottak forradalma, amelyet azonban

kegyetlenül eltiportak az uralkodó osztályok. Ez az eltiprás, lefejezés, megégetés, keréketörés nemcsak azzal járt, hogy megtizedelték az elnyomottak sorait, és annyira azért tizedelni sem akartak, mert akkor ki fog a földeken görnyedni? Hanem törvénybe vették, hogy a falusi és mezővárosok jobbágyaikat e feudális járadék mindhárom formájával a cenzus (ami alatt az államnak a jobbágytelkek használatáért való fizetséget értjük) és természetbeni ajándékok, mellett munkajáradékkal: heti 1 napos robottal terhelik meg. A Mátyás korának évi néhány napos robotjához képest a heti 1 napos ingyenmunka kiszabása meglehetősen brutális lépésnek mutatkozott. Kimondták a parasztköltözés megszüntetését, a falusi és mezővárosi jobbágyok röghöz kötöttségét. Werbőczy törvényében megformulázta a földtulajdon feudális úri monopoliumát 1514-ben, s ezen belül jobbágyok örök igényét nem ismerték el. Ezen ismert történések hatására szépült meg, avagy kezdett megszépülni Mátyás uralkodásának évei a tömegek tudatában.

Az igazságos Mátyás királyról szóló népmesék, balladák, dalok mögött voltaképpen az húzódott meg, ami a modern világkapitalizmus korában is lejátszódott, játszódik teljesen más feltételrendszer keretében alapvetően más gazdasági, politikai és ideológiai feltételek között pl. a Kádár korszak, de akár az Orbán-korszak munkásosztályának soraiban. Arra gondolunk, miként varázsol a halál társadalma, ismertebb nevén kapitalizmus, más esetben a késő bolsevizmus, netán a nemzetszocializmus társadalma az elnyomottak hadának felettes ént. Hogyan vergődik önnön hamis tudatának végzetes mocsaraiba a bérmunkás és annak osztálya. Hogyan vergődik a pauper, a munkanélküli, koldus, kukázó, a lecsupaszított, elidegenedett én. De tudjátok barátaink, ti, akik velünk utaztok, velünk kell utaznoto, a továbbiakban is, hisz mindez már a jelenbe ívelő, nyúló, mutató, evickélő történetek meséje lészen.

Réti Béni végére ért mondandójának, és elhallgatott. Szomorúnak tűnt, de meg lehet, csak elrévedt. Még mindig mondandójának hatása alatt állva. Hallgattunk mi is, el-eltanakodva a hallottakon. Az éjszaka neszező rovarok, bogarak párbeszédétől lett hangos. Nyugovóra tértünk, de annak előtte, maradék sörünket leöblítettük mindig, örökké szomjas torkunkon.

William Morrisről meséje nyomán

Manócska egy napon találkozott veled, te szívélyesen fogadtad picinyke barátodat. Nyakadba vetted, és bementél vele a Vörös Házba. Micsoda preraphaelita kavalkád várta őt... Részben ismerte életutadat, ismerte és szerette kényelmes bútoraidat, gyönyörűségeket textiljeidet „bódítóan gyönyörű üvegfestészeteket, ezeket anyu is szereti” - súgta a füledbe, amikor megpillantotta a festett üvegeket. Nem kevésbé szeretik mindazt, amit megalkottál forradalmárok ezrei (mert részben önnön forradalmi törekvéseik „kiteljesedett” megvalósítását üdvözölték azokban) az általad írt mesék, költemények garmadáját álmodozók, fantaszták és mozgalmárok nemzedékei

olvasták, és remélhetőleg olvassák John Ball álmáról, Watt Tyler forradalmának történetét versbe szedve, és ki ne ismerné Seholországodat, eme gyönyörű álmodat, az osztályok nélküli társadalom eljövételéről! Manócska ismerte mozgalmi tevékenységedet, tudta aktív, kreatív tagja vagy a Szocialista Ligának, és gyakran hadakozol az államszolgálat szociáldemokratákkal. Bent voltatok a tágas nagy világos szobában, Manó felcsapta az asztalon heverő Canterbury mesék általad illusztrált varázslatos oldalait, és lám, mi van ott? Nem eredeti, de mégis csillogott:

*Élt egy derék lovag Lombardiában,
ott született, Pávia városában.
Felénk vágatott immáron, könyvedet
Manó, a szél nyitva hagyta
a lovag kivágtatott így a szabadba.*

*Meséket, álmokat hintett, a rabságra legyintett.
Városbíró, csuhás menekült előle,
mezők, erdők vándorai énekeltek róla,
neve titkon nem maradt s hívó szavára vártak
kiszipolyozottak, földi árnyak.*

Manócska megkérdezte tőled, vajon hogyan bukkantál rá a Mátyás-mese motívumaira, elmondtad neki, hogy W. J. Linton nyomdász tanítványa voltál, aki chartista mozgalomként lévén az 1848-as forradalmi dagály elmúltával egy ideig az európai szabadságharcosok Angliába menekült száműzötteivel tartotta a kapcsolatot. Összeismerkedett Rónay Jácinttal, az európai demokratikus Unió magyar tagjával, aki megismertette Lintont Garay János Mátyás király Gömörben tréfás versével. „Elszavalták nekem angolul, én lejegyeztem, nem sokat vacakoltam, fogtam, és átírtam a történetet saját, kommunista szájam íze szerint – hát így született meg mesém” – közölte. Manó végighallgatott, aztán kért tőled egy szelet mandulás süteményt Gulliver óriás birodalmából, majd veled együtt a lovag után eredtetek ki a tavaszi szél hívó énekére, ki a szabadság kék ege alá.

Mesénk szemszögéből – fontosabb tájékozási pontok:

Mátyás koráról: középkor-feudalizmus-folklór

Kriza Ildikó: Mátyás hagyomány évszázadai, Akadémia Kiadó 2007.

Mátyás, az igazságos (népmesék, népköltészet) Akadémia Kiadó 1990.

Kisfaludy Katalin: Matthias Rex, Gondolat Kiadó 1983.

E. Kovács Péter: Hétköznapi élet Mátyás király korában, Corvina Kiadó 2008

Pach Zsigmond Pál - Varga István: Mátyás az igazságos? História 1983/1.

A középkori királyok „isteni eredetéről”, arról, vajon miképpen mitizálódott alakjuk az elnyomottak tudatában lásd: Robin Hood: Legenda, mese, valóság és osztályharc (DVD-ROM és brosúra alakjában is megjelent a DE TE FABULA NARRATUR ANARCHO-KOMMUNISTA KIADÓ-nál 2011-ben)

FAKIR BAYKURT Tarkatollú / Forradalmi meseregény RÉKA MANÓNAK,
DE TE FABULA NARRATUR CD KÖNYV

Eltársunktól, eltársunkról:

William Morris Society www.morrissociety.org

William Morris archive www.marxists.org/archive/morris/

Selection From William Morris, Moszkvai Idegennyelvű Kiadó

Political Writing Of William Morris, Seven Seas Publisher Berlin 1973

E. P. Thompson: William Morris (Romantic to Revolutionary) Laurence and Wishart Ltd London 1955.

Charlotte and Peter Fiell: William Morris, Taschen 1999.

Joanna Banham- Jenifer Harris: Willaim Morris and the Middle Ages,
Manchester University Press 1984

Szabó Ervin: Willam Morris (Népszava Naptár 1902 ?)

Jemnitz János: William Morris szocializmus utópiája, Világosság 1975/8-9

A. L. Morton: Angol Utópia, Kossuth könyvkiadó 1974.

William Morris: A Világ –Túlja Erdő Eri kiadó 2006.

